

KIS SZEGEDI
IRODALOMTÖRTÉNI

XIX.

Az ellenforradalmat követően a szegedi dalmi élet hamar talpra állott, s a konszoció eredményeként — vidéki lapjaink közül sönök — már 1957 szeptemberében újra jelent a Tiszatáj. Programot és koncepciót galló beköszöntőjét talajdonképpen csak a cemberi szám közölte: Király István tollal „A költő és korunk” címmel. Ez a támany nemcsak emlékezés József Attilára, nem „ültetés” is „a szocialista jövő med„Egy évvel az ellenforradalmi támadás véveése után idezzük a nusz éve halott JéAttila emlékét... A múlt mindig iránytát és kötevez is... Egy nagy költő gyónszep szava veszi a szívve, hogy az okos s s nyit értelem előtt nem fedneti el soha s mi a szocializmus győzni fogó igazsagait írta Király István, aki 1957 és 1959 közömagyar irodalomtörténet professzora volt szegedi egyetemen. Nagyreszt az o sokok nevelő és orientáló tevékenység nek köszeto, hogy Szeged irodalma — a jozs.f.la-i hagyományokat követve — szilárdan cialista eszmei alapokon szerveződött i hogy a helyi irodalmi élet eleven r gását biztosító együttes tényezővé válható szocialista irodalom és a marxista . tika egymast erősítő, dialektikus köcsőitasa. Nem lehet vitas, hogy a legutóbbi évek ez a közös rejlődés volt a legfontos: eledénye. Ebből kelet származtatnunk a Vlacialis tendenciák, az egészszeges fejto sokáig akadályozó helyi értéanormák e: következeesebb iikvidaiasát, azt a mia hadd elevenre juto, s mind többeget jele alaspontot, hogy külön szegedi ars poctikai és szegedi sikerekkel már nem lehet laai magyar utó Szegeden.

Az 195.-1967 közötti fejlődés történeti szén belül három fazist launk megkülön tethetőnek.

Az ötvenes évek végén a harcos, röp formátumú Tiszatájban — majd centrális rumokon is — nagy erővel hallatott mag a szegedi kritika. Kiss Lajos, Krajkó And Szabolcsi Gábor, Karácsonyi Béla és má irásai esztetikai, irodalompolitikai vagy a közvetlenebb politikai kérdésekben védte: kommentáltak a marxista gondolat, a szo lista irodalom és társadalom igazát, s i véetlen, hogy pl. Kiss Lajos „Élet és esz ka” c. tanulmánykötetét (1960) széles körü merés fogadta. Ezzel párhuzamosan, e k kai fellendüléstől erősítve a szegedi írók nemzedéke bontott szárnyat. Az újat jel mozgás is főként az egyetemről indult el, az 1959-ben, Király István és Kiss Lajos s készítésében megjelent „Szegedi Fiatalok tologiája” a város valamennyi számottevő atal alkotóját összefogta. Miként a kritikái ifjú írókat is a szocializmusnak elkötele tiszta szándékokkal jellemezhetjük. A 1957 előtt indult s korábban is emleg írók mellett clyan kitűnő, fiatal tehetség tett ismertté az Antológia, mint Bárdos Fenákel Judit, Hatvani Dániel, Papp Ló Ratkó József, Simai Mihály vagy Tóth I írói kibontakozásukhoz — a lapon kívü csupán első lépésként — a Tiszatáj Irod Kiskönyvtár biztosított tágabb lehetősége itt jelentek meg 1957 után Andrassy Ló Dér Endre, a Hódmezővásárhelyen élő Ká József, Lódi Ferenc, Siklós János és Szab Gábor, később a gyulai Csóór István, Po Zoltán első vagy korábbiak sorát követő tetei is.

1961 elején — amikor Szabolcsi Gábor Andrassy Lajos vette át a Tiszatáj szerk tését — már egy új irodalomtörténezs-krit generáció is jelentkezett Szegeden az 19: Antológiában szereplő széprók nemzedék

szám 108

Tamási Áron
Király István
Dér Endre
Csikós László
Andrássy Lajos
Szecsei Zoltán
és mások

Király István:

A KÖLTŐS ÉS KORUNK*

A emlékezze a húsz éve halott József Attilára ma nemcsak az író, irodalomtörténeti költészet legjelentősebb dőlgé. Hittvallás a novellák, a drámák, a szociálta jóvó melletti. Nézőnk szembe itt nyitlan a burkoltan szociális fol-talónál jóvó, keresztény-nélkül a proletár szocializmus eszméit is a bűnös cselelti rá, s ve is csak egy a sok közül. József Attila egész költésze. A óp mindig a maga legjobbjában talál ki ma-nak azt a gondolatot, amely fel-vevelli az előzőből érvényesül. József Attila az egyik példánál ta-nál rá, hogy magyarul és marxiz-mus, népnél és a kommunizmus nem valami végtelenül korán talált megismer. Ezt a szöveget az irodé-riumi akadémia. A József Attilának saadnak, köv, igaz életről kiadottak és szöveget érte, most így kíván-ja ezt a nemzeti életről.

nihilist nézeti szembe. Annak let-tára kellett azt is, hogy a kommit-izmus, meléve, kincsek jelenek: szép, igaz eszmék, felébe szakított akaratok vannak megvalósulása. József Attila, a kor meléve állott, a némaság szavát is értette. Vidék, kemény természet meléve fel a kopár kővilágot látja, a fagyos csatagto-taló északot, a holt vidékét der-rovól országot: a nép akkori háza-át. Látna a nyomort és a hint: az elnyomott nép egyetlen jóvója. De a boldogság vetett hiút a nemzeti szemlése korában s egyáltalán nem állta meg. Kétségbeesés mindvégig ott állt a maga jóvó bírá-románya. Tudta, hogy az embere-tenes az ember álmát nem győzi be-írni. A dachauz lótna a lórvényt érte.

Irodalomtörténetesünk a la-zadó utókorra időnkabara tartja számon költészetnek első évtizedét, a húsz év-mel, a pályakezdés évtét. De alba-mat először a vélelemre, meléve is látszik ennek a lázadásnak a lényegét. Sokan a megakottó rit-must, az életről megfogható, nyu-gtalan formalizáltságot vélik fel-lelni ekkori költészetnek létezmé-veit. Arra irányítják a figyelmé-veit, hogy az prózába végig a fiatal Jo-zsef Attila az impresszionizmust a szürrealizmust, a különböző iz-musok formalizáltságot. Nem látnak benne mást, mint puista mű-vevői lázadót. Megszépséget az éle-tről, amely "lelakoztatja" Eliastról, Aranyt vagy Bucher meléve József Attilára is! "szépséget, a így kövél-tel jelölés, a a szocialista realit-musokban, a T. szocializmus jelöl-vevői dőlésnek lényegét. Igaz, a szocialista létezmények emé a nagyjai mind a húsz év közötti útvonaladók jöttek. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ennek a ke-rüléknek révén valójában a szocializmus költévt. Így elémke-let. Az a szocialista létezmények, az a szocialista létezmények az emberek szö-vevői, hogy saját magára talál-ja.

BALAZS G. ÁRPÁD RAIZA

József Attila:
A Dunaánál

(Részlet a versből)

III.

Angám kán volt, az apám féltig székely,
féltig román, vagy én vagyok az.
Angám székelyből édes volt az étem,
apám székelyből szép volt az igaz.
Mikor mosdultok, én öltöttem egyszeműt,
szitromorodom néha emélt —
ez az emlékeim. Ébéd vagyok. — Megszépséget.
Az ember forradalma nem szé-
lyesülhetett el meghökentő, pol-
gizátsági, formalizáltságot József Attilánál. O elejtőli kezd-
ve az embertől indult harcba. Nem a művészi újítás ösztön bonyolga-
ta.

En az író, a művész. Éb-
ben dőlésnek mátrna letebből:
Ére a megismerés adott példát
nemzeti példát. A József Attila az
a székely volt. Tetesztelte a fel-
adatot, amit a nemzeti életről a kor
szerepelt.

En emlékezze József Attilára epp
csak a hivatás, a hivatás, a mel-
letti, hogy a székely a ide kezd-
tett munka folytatására, s el van
oldott rá, hogy végig is tartsa.

M a könyvből a dolgok, mint
az évek volt. Az ember egyet-
nemcsak az elvégzett munka
mert, hanem az ellenállás is,
amit követni le kellett győzni. Jo-
zsef Attila magyarul az akkori
idők fullasztó törvénye: a hivatás
mérés.

A Horváth-utalom létrejelen, le-
járta évtelen bontakozott ki költésze-
te. Bontott művészetet ekkor
a nemzeti a hivatás elvönés: az
imperialis hatalmak a a húsz ki-
záróanyagoló osztályok: a tőkés
és földesurak megfogó uralma. Az

Felmértük a kérdés: a politikai
felismerésünk létezménye ad-
ta-e meg József Attila költés-
zetének egy megválaszoló
irodalmi a képzőművészeti ma-
a politikai költészet bontó, a ma-
vo hallgatás idején különösen szü-
re van itt az elvégzésre a nyu-
felelekre. Nem József Attila köze-
letti, ellenkezőleg, igaz magyarul
erő, ez a annak hasonlósága, hogy
életművének lényege, szereplése,
legnagyobb értéke forradalmi költés-
zete, a jóvó idején politikai versek
hozzá sora. Igaz: gazdag, sokrétű és
széleskörű volt ez az életmű. Nem le-
hetett elvégzett. Elválaszthatatlan
hozzáértékelésnek ehhez a költés-
zete és a líra, a szociális és a pol-
tikal, halálra szóló versek is. Ez mind
József Attila volt. A legkülönösebb
hasonlóságot is ő a bontó. De az
erőben a mindenütt ott kerenge a
vér, miután a szív löki azt. S József
Attila költészetének szöve a politikai
költészet volt.

Aki csak esztétik, megriad vérsz-
a válságra: vulgárizálásra, a művé-

szegednek az utóbbi évtizedben is voltak
átutazó írói — Bede Anna tőlőtől itt; pl. egy
évet —, s akadt egy meggyőzőkérő is: Mocsár
Gábor, akinek eddigi pályaképe jól példázta,
hogy az igaz író „mundenütt otthon” van, tár-
sadalma hasznosságát és hatását mit sem csök-
kenhette regionalitása, ha nem debreceni vagy
szegedi irodalmat akar csúszni, hanem Deb-
recenben vagy Szegeden is elképzelhetőnek
tartja a területileg eszthatatlan és mindenütt
egyforma mércével mérendő magyar irodalom
szolgálatát.

saként. Biró Ferenc, Csaplár Ferenc, Csetri
Lajos, Daniss Győző, Fejér Ádám, Ilia Mi-
hály, Szabó Ferenc, Tóth Miklós és Vörös
László kritikai írásai — a helyi irodalomfej-
tés mellett figyelemmel kísérték az országos
tendenciákat is, s táboruk később olyan erő-
vel gazdagodott, mint a szegedi egyetemre ke-
rült Tamás Attila.

A 60-as évek közepére — amikor is 1965 má-
rciusától a Tiszatáj újra a szélesebb perspek-
tívákat biztosító füzetformátumban jelenhetett
meg — erőteljesen hallatott már magáról a
szegedi szépirodók „harmadik nemzedéke”: Kas-
sai Kelemen János, Rigók Béla, Szepesi Attila
és Veress Miklós. Indulásukat a sokoldalúság
teszi szimpatikusá, hisz nemcsak költők, de
elhivatott kritikusok is.

Szegednek az utóbbi évtizedben is voltak
átutazó írói — Bede Anna tőlőtől itt; pl. egy
évet —, s akadt egy meggyőzőkérő is: Mocsár
Gábor, akinek eddigi pályaképe jól példázta,
hogy az igaz író „mundenütt otthon” van, tár-
sadalma hasznosságát és hatását mit sem csök-
kenhette regionalitása, ha nem debreceni vagy
szegedi irodalmat akar csúszni, hanem Deb-
recenben vagy Szegeden is elképzelhetőnek
tartja a területileg eszthatatlan és mindenütt
egyforma mércével mérendő magyar irodalom
szolgálatát.

Kovács Sándor Iván

Januári számunktól kezdődően „Kis szegedi művészettörténet” címmel indítunk cikksorozatot e helyen. (A szerk.)